KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 17.5.2006
KOM(2006) 217 wersja ostateczna

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Sprawozdanie z prowadzonych przez państwa członkowskie działań zachęcających do dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Sprawozdanie z prowadzonych przez państwa członkowskie działań zachęcających do dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie 3
2. dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi 3
2.1. Bez wynagrodzenia 3
2.2. Zwrot kosztów 3
2.3. Nieobecność w pracy na czas oddania krwi 4
2.4. Poczęstunek 5
2.5. Podziękowania 5
2.6. Wnioski 5
3. Propagowanie dobrowolnego i nieodpłatnedo oddawania krwi 5
3.1. Kampanie informacyjne 5
3.2. Dni specjalne 7
3.3. Świadomość wśród studentów 7
3.4. Wnioski 7
4. Działanie Komisji 8

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z dyrektywą 2002/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiającą normy jakości i bezpiecznego pobierania, testowania, przetwarzania, przechowywania i dystrybucji krwi ludzkiej i składników krwi oraz zmieniającą dyrektywę 2001/83/WE[1] niniejsze sprawozdanie przedstawia krótki opis środków podjętych przez państwa członkowskie w celu zachęcenia do dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi oraz określa środki, które Komisja zamierza podjąć w celu wspierania samowystarczalności Wspólnoty Europejskiej poprzez dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi.

2. DOBROWOLNE I NIEODPŁATNE ODDAWANIE KRWI

Dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi już od dawna jest tradycją w wielu państwach członkowskich UE. Od ponad 50 lat jest ono powszechnie praktykowane we Francji, Luksemburgu, Irlandii Północnej, Słowenii oraz byłej Czechosłowacji. Również w Belgii, Danii, Anglii, Finlandii i Niderlandach dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi ma długą historię. Na Cyprze praktykę tę wprowadzono w 1977 r., w Hiszpanii i na Malcie w latach 80-tych, we Włoszech, Portugalii, Grecji i Estonii w latach 90-tych.

2.1. Bez wynagrodzenia

We Francji oddanie krwi nie może być wynagradzane, ani bezpośrednio ani pośrednio. Oprócz wypłat wynagrodzenia w gotówce zabroniona jest każda forma wynagradzania w postaci bonów na zakupy/bonów zniżkowych lub innych dokumentów umożliwiających osiągnięcie korzyści od osób trzecich, każda forma wynagrodzenia w postaci wartościowych przedmiotów i każda forma zysku lub czerpania korzyści.

Oddawanie krwi w Zjednoczonym Królestwie zawsze odbywa się na zasadzie dobrowolności i bez wynagrodzenia. W Austrii dawcy krwi pełnej nie są wynagradzani, a wprowadzona w lutym 2005 r. zmiana do niemieckiej ustawy o transfuzjach krwi stanowi, że oddawanie krwi nie podlega wynagrodzeniu.

W Słowacji oddawanie krwi organizowane przez krajowe służby transfuzji krwi jest zawsze dobrowolne i nieodpłatne. W około 4 % przypadków oddawanie krwi w oddziałach transfuzji krwi odbywa się odpłatnie. Głównie są to zabiegi trombocytoferezy lub rzadkie przypadki.

2.2. Zwrot kosztów

Zasada dobrowolności i nieodpłatności w krwiodawstwie nie wyklucza możliwości rekompensaty dla dawców, jeżeli jest ona ograniczona do wynagrodzenia wydatków i niedogodności związanych z oddaniem krwi. Niektóre państwa członkowskie zwracają koszty podróży. W Republice Czeskiej rekompensata poniesionych kosztów podróży lub utraconych zysków finansowych jest legalna ale rzadko stosowana w praktyce. Dawca krwi może zwrócić się o ulgę podatkową, jeżeli przy oddawaniu krwi nie wniósł o rekompensatę z tytułu utraconych zysków (około 10 EUR za jedno oddanie krwi; maksymalnie 50-70 EUR może być odliczone rocznie dla każdej osoby). Szacunkowo około 60 % dawców krwi wnosi o

[1] Dz.U. L 33 z 8.2.2003, str. 30.

„ulgę podatkową”, ponieważ w wielu przypadkach krew oddają ludzie niepłacący podatków (np. studenci). Niektórzy dawcy zwracają się o bezpośrednią rekompensatę z tytułu straconego czasu.

Węgierskie punkty pobierania krwi zwracają poniesione koszty podróży – o ile są one uzasadnione i potwierdzone – zgodnie z jednolitymi stawkami ustanowionymi przez dyrektora generalnego krajowych służb transfuzji krwi. Koszty podróży są zwracane nawet jeżeli okazało się, że dawca nie kwalifikuje się do oddania krwi.

W 1999 r. rząd Litwy wprowadził zasadę, zgodnie z którą osoby, które 40 razy dobrowolnie i nieodpłatnie oddały krew oraz czynnie uczestniczyły w propagowaniu dobrowolnego i nieodpłatnego krwiodawstwa, mogły ubiegać się o państwową emeryturę. Niemniej jednak w czerwcu 2004 r. zmiana wprowadzona do ustawy o rekompensatach dla dawców krwi znacznie ograniczyła rekompensaty.

We Francji dozwolony jest zwrot poniesionych kosztów podróży, z wyjątkiem zwrotu według jednolitych stawek.

W Niemczech ustawa o transfuzjach krwi stanowi, że dawcy mogą otrzymać wyrównanie z tytułu poniesionych kosztów, którego wysokość opiera się na poniesionych kosztach oraz jest zależna od rodzaju pobrania. Wyrównanie to nie powinno przekraczać 25 EUR za oddanie krwi pełnej. W wydanej w 2001 r. opinii, niemieckie gremium ekspertów „*Arbeitskreis Blut*” stwierdziło, że „nie ma dowodów naukowych na to, że przyznanie wyrównania z tytułu poniesionych wydatków dla dawców krwi i osocza w Niemczech ma negatywny skutek na bezpieczeństwo produktów krwi i osocza”. Poinformowano, że nic nie wskazuje na to, aby przyznanie tego wyrównania miało jakikolwiek wpływ na dane dotyczące częstotliwości oddawania krwi przez określone grupy dawców.

W Szwecji niektóre punkty krwiodawstwa wycofują tradycyjnie wypłacaną kwotę 30 SEK (około 3 EUR), ale w dalszym ciągu wypłacają ją dawcom płytek krwi i granulocytów poddawanym zabiegowi aferezy. Wypłacanej kwoty nie uważa się za zachętę do oddania krwi, jednak prawie w całości pokrywa ona koszty transportu publicznego do i z centrum krwiodawstwa. W Austrii dawcy osocza otrzymują aż do 25 EUR, a dawcy płytek krwi aż do 50 EUR za każde oddanie krwi w centrum plazmaferezy lub trombaferezy.

W Niderlandach obowiązujące obecnie przepisy zabraniają zwracania kosztów innych niż te, które są możliwe do przyjęcia. Luksemburg przestał zwracać koszty podróży pod koniec lat osiemdziesiątych.

2.3. Nieobecność w pracy na czas oddania krwi

W Republice Czeskiej pracownikowi przysługuje czas wolny jedynie na oddanie krwi i odzyskanie sił. W Słowenii pracownik może być nieobecny w pracy w dniu oddania krwi i przysługuje mu rekompensata od pracodawcy, wypłacana przez ubezpieczenie zdrowotne. Łotwa zezwala pracownikom, którzy oddali krew w instytucji opieki medycznej, na dzień odpoczynku następujący po dniu, w którym została oddana krew. Dzień ten może być dodany do płatnego urlopu rocznego pracownika, przy czym zachowuje on średnie zarobki. W Luksemburgu, czas zwolnienia z pracy zależy od pracodawcy, przy czym nie może on przekraczać czterech godzin. Na Malcie pracodawcy są zachęcani do zwalniania pracowników z pracy na czas wymagany do oddania krwi. Zaprzestano praktyki zwalniania pracowników na cały dzień w celu oddania krwi.

We Francji pracodawca może utrzymać wypłatę wynagrodzenia dawcy za czas, który ten spędził oddając krew. Nie jest to uważane za zapłatę, jeżeli czas trwania nieobecności nie przekracza czasu, który jest potrzebny na przemieszczenie się z miejsca pracy do punktu krwiodawstwa oraz, o ile to konieczne, na powrót, a także na konieczne z medycznego punktu widzenia konsultację i badanie lekarskie, pobranie krwi, okres odpoczynku i posiłek.

2.4. Poczęstunek

Na Łotwie dobrowolni dawcy otrzymują dodatek na posiłek, w Słowenii poczęstunek przed i po oddaniu krwi, a na Węgrzech przysługuje im poczęstunek uzupełniający kalorie i płyny, nawet w przypadku, gdy oddanie krwi nie doprowadziło do uzyskania użytecznego produktu krwi.

2.5. Podziękowania

Ważnym aspektem dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi jest uznanie wkładu wnoszonego przez poszczególne osoby, które chcą oddać krew. Uznanie to przybiera różną formę – od małych żetonów w Austrii za oddanie krwi pełnej, przez znaczki, ołówki, filiżanki do herbaty, ręczniki, koszulki, kubki, pocztówki i plecaki na Litwie i w Polsce, do certyfikatów i medali przyznawanych poszczególnym osobom, które oddały krew określoną liczbę razy. W Republice Czeskiej przyznawane są brązowe, srebrne i złote medale, w Grecji certyfikaty i mosiężna odznaka, a w Luksemburgu specjalny order państwowy. W wielu państwach członkowskich, jak np. w Grecji czy Irlandii, organizowane są coroczne uroczystości przyznawania nagród dawcom, na których często obecna jest prasa, lokalne władze i politycy. W Polsce dobrowolni dawcy, którzy oddali co najmniej 5 (kobiety) lub 6 (mężczyźni) litrów krwi otrzymują tytuł „Zasłużonego Honorowego Dawcy Krwi" i odznakę.

2.6. Wnioski

Pomimo iż zasada dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi jest uznawana w państwach członkowskich, jej konkretna interpretacja różni się w poszczególnych krajach. Różnice dotyczą na przykład kwestii zwracania poniesionych kosztów lub długości przysługującego zwolnienia z pracy.

3. PROPAGOWANIE DOBROWOLNEGO I NIEODPŁATNEDO ODDAWANIA KRWI

W Unii Europejskiej podejmowane są liczne działania propagujące dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi. Obejmują one swym zakresem od wydawania publikacji typu wytycznych i praktycznych poradników, przez reklamy skierowane do konkretnych grup docelowych, do programów zwiększających świadomość wśród studentów.

3.1. Kampanie informacyjne

Litwa rozprowadziła ulotki, plakaty itd. zachęcające do dobrowolnego oddawania krwi, a Hiszpania wydała specjalny znaczek pocztowy. Republika Czeska, Hiszpania, Cypr, Grecja i Słowenia poinformowały o tym, że Ministerstwa Zdrowia w tych krajach wspierały kampanie informacyjne i uświadamiające, reklamę wydarzeń propagujących dobrowolne oddawanie krwi, rozpowszechnianie informacji dla opinii publicznej i dawców na temat krwiodawstwa poprzez ulotki, plakaty itd.

W Polsce, Czerwony Krzyż wydał plakaty oraz ulotki informujące o idei honorowego krwiodawstwa i jego znaczeniu w społeczeństwie. Materiały te rozsyłane są do szkół, szpitali i samorządów lokalnych oraz rozdawane w placówkach służby zdrowia, a także podczas akcji pobierania krwi. Organizowane są również programy telewizyjne i radiowe, koncerty dla krwiodawców oraz występy zespołów muzycznych.

W Niemczech zmieniono ustawę o reklamowaniu leków i obecnie nie jest już możliwe publikowanie informacji o wynagrodzeniu finansowym lub zwrocie poniesionych wydatków w związku z oddaniem krwi lub osocza. Doprowadziło to do tego, że służby krwiodawstwa zmieniły swoje podejście do propagowania oddawania krwi i osocza.

Na Łotwie do oddawania krwi zachęca krajowe centrum krwiodawcy, które organizuje szereg kampanii informacyjnych. Lekarze zachęcają również osoby, których krewni potrzebowali transfuzji krwi, do zostania krwiodawcą.

We Włoszech kampanie zaczęto prowadzić w latach dziewięćdziesiątych i odbywały się one w miesiącach letnich w celu przezwyciężenia okresowego niedoboru krwi, który zawsze występuje w tym okresie. Od tamtej pory, w celu propagowania oddawania krwi i krajowej samowystarczalności przyjmowano krajowe plany działań w tym zakresie.

W 2004 r. litewski Minister Zdrowia zatwierdził program w sprawie propagowania dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi. Oprócz seminarium na temat zasad krwiodawstwa, zorganizowano koncert, a w mediach masowego przekazu zamieszczono reklamy.

Na Malcie znaczenie krwiodawstwa podkreślają krajowe służby transfuzji krwi, które uczestniczą w szeregu programów radiowych i telewizyjnych oraz zamieszczają artykuły w prasie lokalnej.

W Hiszpanii w działania propagujące oddawanie krwi (pogadanki, plakaty/ulotki, zaproszenia do udziału, przygotowanie punktów pobierania krwi, opiekowanie się dawcami, konferencje) zaangażowanych jest około 60 stowarzyszeń we wspólnotach autonomicznych.

Na Węgrzech zostały zorganizowane liczne projekty, kampanie objazdowe i reklamowe na rzecz oddawania krwi, podczas których mocno podkreślano znaczenie społeczne krwiodawstwa.

W Hiszpanii, Irlandii, na Malcie oraz w Zjednoczonym Królestwie przeprowadzono liczne ankiety w celu zbadania zagadnień takich jak: stosunek do dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi, bariery w oddawaniu krwi, wpływ kampanii reklamowych, dostępność akcji krwiodawstwa, przyczyny niewystarczających zapasów krwi oraz strategie dla rozwiązania tej sytuacji.

Irlandzkie służby zajmujące się krwią zatrudniły specjalistę do marketingu, który zajmował się kontaktami z przedsiębiorstwami oraz organizował prezentacje dla grup lokalnych, organizacji biznesowych i grup studentów. Zawarto również umowę z agencją, która przeprowadziła kampanię reklamową na rzecz oddawania krwi w Irlandii. W Zjednoczonym Królestwie zastosowano techniki marketingowe, w tym płatne reklamy, marketing bezpośredni i PR i uważa się, że w ich wyniku bezpośrednio zwiększył się udział społeczeństwa w oddawaniu krwi oraz jego świadomość w tym zakresie.

We Włoszech w 2002 r. przeprowadzono kampanię internetową na portalach internetowych specjalnie stworzonych w celu zwrócenia uwagi społeczeństwa na działalność związków krwiodawstwa. We wrześniu 2003 r. irlandzkie służby transfuzji krwi rozbudowały swoją stronę internetową tak, aby dawcy mogli otrzymywać powiadomienia drogą elektroniczną, znaleźć w wyszukiwarce adresy klinik oraz informacje o terminach, a także uzyskać inne informacje związane z oddawaniem krwi. Na szkockiej stronie internetowej dawcy mogą zarejestrować się on-line, można na niej uzyskać informację o dawcach, akcjach krwiodawstwa oraz odpowiedzi na pytania medyczne. W Irlandii do celów przypominania dawcom o terminie akcji krwiodawstwa w ich okolicy pilotażowo wprowadzono również informowanie przez sms-y.

3.2. Dni specjalne

Dla wielu państw członkowskich okazją do zainteresowania mediów tematyką krwiodawstwa okazał się Światowy Dzień Krwiodawcy. Zgodnie z uzyskanymi informacjami, w Grecji, Hiszpanii, Słowenii i Polsce zorganizowano imprezy mające na celu zwiększenie świadomości wśród mediów i szerokiego kręgu społeczeństwa na temat roli, jaką odgrywają dobrowolni dawcy krwi.

We Włoszech, w latach 2002-2005, na mocy dekretu ministerialnego ogłaszano „krajowe dni krwiodawcy", którym towarzyszyły wydarzenia kulturalne. W Polsce organizowane są „Dni Drzwi Otwartych", kiedy to lekarze i kierownicy pracowni udzielają informacji o warunkach kwalifikacji dawców oraz o metodach pobierania, badania i przetwarzania krwi. Również irlandzka tygodniowa kampania na rzecz krwi ratującej życie (*Blood for Life Week*) ma na celu zwiększenie świadomości i składa się z szeregu tygodniowych imprez.

3.3. Świadomość wśród studentów

W Zjednoczonym Królestwie przeprowadzono programy mające na celu zwiększenie świadomości wśród studentów, a w Szkocji opracowano obszerny program rekrutacyjny w szkołach i uczelniach wyższych. W Irlandii wyprodukowano film edukacyjny, a na Litwie przedstawiciele krajowego centrum i związku krwiodawstwa wyjaśniali podczas wizyt w instytucjach szkolnictwa wyższego proces przetwarzania krwi i wymagania, jakie spełniać muszą dawcy. W Polsce zorganizowano kampanie informacyjne w szkołach i na uczelniach wyższych, które miały na celu zapoznanie z pobieraniem krwi, jej badaniem i preparatyką. Został zorganizowany ogólnokrajowy konkurs zatytułowany „Młoda krew ratuje życie", który był skierowany do pełnoletniej młodzieży szkolnej i w wyniku którego, przedstawiciele szkół, których uczniowie oddali najwięcej krwi, otrzymali nagrody. W Słowenii Czerwony Krzyż zorganizował liczne pogadanki dla uczniów szkół średnich.

3.4. Wnioski

Istnieją różne inicjatywy propagujące ideę dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi i wykorzystują one tak różnorodne techniki jak akcje marketingowe, programy dla studentów i inicjatywy internetowe. Niektóre działania są skierowane na propagowanie oddawania krwi, inne dotyczą konkretnie nieodpłatnego krwiodawstwa. Istnieje konieczność wymiany doświadczeń i określenia najlepszych rozwiązań w tym zakresie.

4. DZIAŁANIE KOMISJI

Komisja będzie w dalszym ciągu zachęcać państwa członkowskie do propagowania dobrowolnego nieodpłatnego oddawania krwi. W swoich działaniach Komisja przyjmie zintegrowane podejście obejmujące różne strategie na rzecz rozwiązania problemu niewystarczających zasobów krwi oraz propagowania samowystarczalności. Starając się propagować ideę samowystarczalności w zakresie krwi ludzkiej i osocza ludzkiego poprzez dobrowolne i nieodpłatne oddawanie krwi, Komisja proponuje podjęcie następujących działań.

W ramach wspólnotowego programu w dziedzinie zdrowia powinny zostać przeprowadzone europejskie badania w celu określenia najlepszych rozwiązań w zakresie propagowania dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi, przy czym należy uwzględnić istniejący materiał badawczy na temat np. stosunku obywateli do oddawania krwi. Badania te powinny być ukierunkowane na opracowanie metodologii oraz podstawowego zbioru zasad prowadzenia kampanii świadomościowych i opierać się na analizie wpływu inicjatyw marketingowych, programów dla studentów oraz inicjatyw internetowych na pozyskiwanie dawców i ich zatrzymywanie.

Powinna być kontynuowana dyskusja na temat samowystarczalności we Wspólnocie i powinna ona uzupełniać propagowanie dobrowolnego i nieodpłatnego oddawania krwi, przy czym rozważyć należy również kwestię optymalnego wykorzystania krwi, stanowiącego inny wyznacznik samowystarczalności.